

[doshkilli-u-kvitni-startuye-shvedska-programa-socialno-emocijnogo-rozvitku.](#)

13. Щодо освітніх програм у закладах дошкільної освіти. Лист МОНУ від 09.12.2019 №1/9-750. URL: https://don.kyivcity.gov.ua/files/2020/2/12/1_9-750.pdf.

Одинак М.М.,

методист науково-методичного центру
дошкільної, початкової освіти
та предметів мистецької галузі

КЗ «Інститут післядипломної педагогічної освіти
Чернівецької області»

e-mail: m.odynak@ukr.net

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПОЧАТКОВІЙ ЛАНЦІ ОСВІТИ У 2023/2024 Н.Р.

Концепція реформування української школи закладає докорінно нові підходи до освітнього процесу, пропонуючи педагогам переорієнтувати увагу на формування компетентностей учнів, відійшовши від традиційних методик простого передавання знань [3]. Мета НУШ – виховати інноватора та громадянина, який вміє ухвалювати відповідальні рішення та дотримується прав людини.

У 2023/2024 н.р. освітня діяльність у 1-4 класах здійснюватиметься відповідно до Державного стандарту початкової освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 №87 у редакції Постанови КМУ від 24.07.2019 №688. Загальні питання організації освітнього процесу, врегульовані Законом України «Про повну загальну середню освіту», визначають наступні обов'язкові норми [2;4]:

- освітній процес організовується відповідно до освітньої програми [5];

- заняття організовуються і проводяться у безпечному освітньому просторі та здійснюється з урахуванням вікових особливостей, фізичного, психічного та інтелектуального розвитку дітей, їхніх особливих освітніх потреб [6];

- освітній процес триває в межах навчального року, що розпочинається в День знань – 1 вересня, триває не менше 175 навчальних днів і закінчується не пізніше 1 липня наступного року[2];

- структура і тривалість навчального року, навчального тижня, навчального дня, занять, відпочинку між ними, форми організації освітнього процесу визначаються педагогічною радою закладу освіти в межах часу, передбаченого освітньою програмою, відповідно до обсягу навчального навантаження, встановленого відповідним навчальним планом, та з урахуванням вікових особливостей, фізичного, психічного та інтелектуального розвитку дітей, особливостей регіону тощо [5];

- безперервна навчальна діяльність учнів закладів загальної середньої освіти не може перевищувати 35 хвилин (для 1 року навчання), 40 хвилин (для 2-4 років навчання) [8].

У межах академічної автономії виконання освітньої програми, навчального плану є внутрішніми питаннями кожного закладу загальної середньої освіти, його педагогічної ради та завданням педагогічних працівників [2].

Обов'язковою умовою, чинником й водночас вимогою щодо якісного освітнього процесу є організація дієвої системи оцінювання здобувачів освіти [7].

Організація системи оцінювання здобувачів освіти здійснюється на основі Концепції «Нова українська школа» та регулюється нормами, визначеними в документах [3]:

- Закон України «Про освіту»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>;

- Закон України «Про повну загальну середню освіту»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>;

- Постанова Кабінету міністрів України «Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>;

- Наказ МОН від 13 липня 2021 №813 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти»
<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0813729-21#Text>;

- Лист МОН від 19 серпня 2022 №1/9530-22 «Про інструктивно – методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році (Додаток 2 «Початкова освіта»)»
https://osvita.ua/doc/files/news/875/87596/Dodatok_2_IMR_2022-2023_Pochatkova_osvita.pdf.

Державним стандартом початкової освіти визначене вимірювання результатів навчання здобувачів освіти в освітньому процесі:

- формувальним оцінюванням, яке допомагає відстежувати особистісний розвиток здобувачів освіти і хід опановування ними навчального досвіду як основи компетентності, вибудовувати індивідуальну траєкторію особистості;

- підсумковим оцінюванням, під час якого навчальні досягнення здобувачів освіти співвідносяться з обов'язковими результатами навчання, визначеними цим Державним стандартом [3].

Система оцінювання має на меті допомогти вчителю конкретизувати навчальні досягнення учнів і надати необхідні інструменти для впровадження об'єктивного й справедливого оцінювання результатів навчання.

Відповідно до Закону України «Про повну загальну середню освіту» в початковій школі основними видами оцінювання результатів навчання учнів є формувальне; поточне; підсумкове (тематичне, семестрове, річне) оцінювання; державна підсумкова атестація [2].

В оцінюванні навчальних досягнень учнів важливо розрізняти поточне формувальне оцінювання (оцінювання для навчання) та підсумкове оцінювання (тематичне, семестрове, річне) [7].

Поточне формувальне оцінювання здійснюють з метою допомогти учням усвідомити способи досягнення кращих результатів навчання. Підсумкове оцінювання здійснюють з метою отримання даних про рівень досягнення учнями результатів навчання після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів.

При плануванні внутрішньої (шкільної, класної, групової, індивідуальної) системи оцінювальної діяльності освітнього процесу важливо враховувати функції оцінювання НУШ: формувальну, діагностувальну, мотиваційно-стимульовальну, розвивальну, орієнтувальну, коригувальну, прогностичну, констатувальну, виховну [7].

Об'єктами оцінювання є результати навчання учня/учениці, у тому числі процес їх досягнення ним/нею.

Відповідно до Закону України «Про освіту» результати навчання – це знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, набуті у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, виміряти і оцінити та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів [1].

Результати навчання умовно виокремлені як:

- особистісні надбання – активність, ініціативність; старанність, наполегливість; комунікабельність, здатність співпрацювати; самостійність, відповідальність; ціннісні ставлення;

- об'єктивні результати навчання – знання про предмети і явища навколишнього світу, взаємозв'язки й відношення між ними, уміння та навички оперувати знаннями, уміння застосовувати набутий досвід навчальних дій, досвід творчої діяльності, що відображено в обов'язкових/очікуваних результатах навчання, визначених в освітній програмі.

Результати навчання рекомендовано виражати [7]:

Результати навчання	I цикл (1-2 кл.)	II цикл (3-4 кл.)
Особистісні надбання учнів	Вербальною оцінкою (оцінювальне судження)	
Об'єктивні результати навчання	Вербальною оцінкою (оцінювальне судження)	Або вербальною, або рівневою (оцінювальне судження із зазначенням рівня результату) оцінкою – на вибір закладу (з урахуванням дотримання адаптивної наступності щодо оцінювання в 5-му класі рекомендуємо використовувати рівневе оцінювання)

Вербальну й рівневу оцінки можна виражати як усно, так і письмово. Відповідно до Закону України «Про повну загальну середню освіту» учитель перевіряє кожну навчальну роботу, яку виконує учень на паперових/цифрових носіях [2].

Для рівневої оцінки використовуються:

- початковий рівень (П);
- середній рівень (С);
- достатній рівень (Д);
- високий рівень (В).

Звертаємо увагу, що відповідно до Закону України «Про повну загальну середню освіту» формувальне, поточне та підсумкове оцінювання результатів навчання учнів на предмет їх відповідності вимогам навчальної програми, вибір форм, змісту та способу оцінювання здійснюють педагогічні працівники закладу освіти; за вибором закладу освіти оцінювання може здійснюватися за власною шкалою оцінювання результатів навчання учнів або за системою оцінювання, визначеною законодавством [2].

Наголошуємо на те, що оцінка – конфіденційна й доступна лише для учня/учениці та його/її батьків (або осіб, які їх замінюють).

Йдеться насамперед про рівневе оцінювання та стислу вербальну оцінку (коротке оцінювальне судження, яке констатує якість результату). Інформувати батьків можна під час індивідуальних зустрічей, через запис оцінювальних суджень у робочих зошитах, у паперових/електронних щоденниках тощо, через фіксацію результатів навчання у свідоцтвах досягнень учня/учениці.

Оцінювання навчання учнів ґрунтується на різнобічній і безперервній демонстрації знань і умінь, завжди має бути справедливим та етичним.

Оцінювання навчання учнів – це не оцінювання учнів. Оцінювання навчання – це, насамперед, дотримання таких підходів:

- навчання, викладання та оцінювання тісно пов'язані між собою;

- оцінювання здійснюється відповідно до концепції навчання;

- оцінювання завжди залежить від контексту;

- оцінювання – це зіставлення поставлених цілей і досягнутих результатів: *як ці цілі були досягнуті?*

- зворотний зв'язок та інформація (для учнів і батьків) про навчання, процес навчання та результати навчання;

- розвиток, спрямування та підтримка навчання;

- допомога учням зрозуміти власний процес навчання;

- розуміння, як учні прогресують у своєму освітньому процесі;

- агентність учнів щодо власного навчання та можливостей.

Цінною практикою є спільне планування та домовленість вчителя і учнів про власну (класну) систему оцінювання. Мета такої системи полягає в тому, щоб підтримати в учня:

- агентність та усвідомленість щодо цілей та результатів власного навчання;

- почуття власної гідності (позитивний, індивідуальний зворотний зв'язок);

- впевненість у собі (підтримка, зміцнення, реалістичність і позитивний зворотний зв'язок);

- самопізнання (розуміння себе як учня, самоефективність), а не просто зосередження на успішності учня.

У ній можна використовувати спільно розроблену систему символічних позначок, прийоми колективного планування навчальних цілей на день у «Ранковому колі» та рефлексії щодо досягнення їх у «Дружньому колі» (в кінці дня), розроблення критеріїв щодо формування наскрізних умінь, цікаві форми надання/отримання миттєвого зворотного зв'язку тощо.

Досягнення цілей оцінюється спільно за допомогою описів попередньо узгоджених критеріїв (критерій – це свого роду мірило для проведення оцінювання). Критерії не є цілями для учнів. Критерії є інструментами оцінювання для вчителя.

Така спільно створена система передбачає активне залучення дітей до оцінювальної діяльності та сприяє розвитку усвідомленості, відповідальності за власне навчання.

Формувальне оцінювання як частина процесу навчання, розглядається як активний рівноправний діалог між учнем/ученицею та вчителем при навчальній взаємодії, комплекс, система дій щодо надання зворотного зв'язку при навчанні один одному, від вчителя учневі/учениці, від учнів вчителю, учня/учениці самому собі.

Формувальне оцінювання – це оцінювання, яке відбувається під час навчання і сприяє навчанню; ґрунтується на поставлених цілях (учень/учениця повинен/а розуміти цілі і зміст занять з кожного предмета протягом навчального року відповідно до вікових можливостей; забезпечує зв'язок навчання з майбутнім; відбувається в усній та письмовій формі; має місце у всіх інтерактивних ситуаціях у школі (загальні інструкції і правила класу); передбачає взаємодію між учителем-учнем, учителем-учнем-батькам/особами, які їх замінюють.

Об'єктами формувального оцінювання є [7]:

- процес навчання учнів, зорієнтований на досягнення визначеного очікуваного результату;
- результат їх навчальної діяльності на певному етапі навчання.

Формувальне оцінювання здійснюється шляхом [7]:

- педагогічного спостереження учителя за навчальною та іншими видами діяльності учнів;
- аналізу портфоліо учнівських робіт, попередніх навчальних досягнень учнів, результатів їхніх діагностичних робіт;
- самооцінювання та взаємооцінювання результатів діяльності учнів;
- оцінювання особистісного розвитку та соціалізації учнів їхніми батьками;
- застосування прийомів отримання зворотного зв'язку щодо сприйняття та розуміння учнями навчального матеріалу.

У межах формувального оцінювання за результатами опанування певних логічно завершених навчальних результатів (за кількома темами, темою, частиною теми тощо) рекомендовано проводити тематичні діагностувальні роботи.

Тематична діагностувальна робота є засобом зворотного зв'язку стосовно опанування учнями частиною очікуваних/обов'язкових

результатів навчання з метою оперативного регулювання та коригування освітнього процесу задля підвищення його ефективності. Обсяг завдань у тематичній діагностувальній роботі визначають з урахуванням вікових можливостей учнів виконати завдання протягом 1 навчальної години, а зміст завдань, види навчальної діяльності добирають з урахуванням специфіки предмета вивчення, готовності учнів виконати завдання для виявлення результату.

Діагностувальні роботи можуть містити завдання для усної перевірки (переказ, власне висловлення тощо), письмової перевірки (списування, диктант, тестові завдання тощо), практичної перевірки (дослід, моделювання/ конструювання, виконання практичної роботи тощо) та завдання, що передбачають виконання роботи з допомогою електронних освітніх ресурсів.

Кількість і частотність діагностувальних робіт з предмета вивчення/інтегрованого курсу учитель визначає самостійно під час складання календарно-тематичного плану. Ураховує при цьому навчальні можливості учнів класу, особливості предмета вивчення/інтегрованого курсу, блок обов'язкових результатів навчання, сформованість яких має бути зазначена у свідоцтві досягнень, та відповідні до них види перевірок, на які орієнтує методика навчання предмета, а також кількість навчальних годин, виділених на предмет в освітній програмі. Протягом року, залежно від результатів опанування програмовим матеріалом, учитель може коригувати планову дату виконання тематичної діагностувальної роботи, що слід зафіксувати у календарно-тематичному плані.

Після перевірки тематичної діагностувальної роботи вчителю рекомендується провести заняття з корекційною метою, що передбачає встановлення зворотного зв'язку щодо якості учіння, зокрема виявлення прогресу здобувача освіти відносно себе самого, створення умов для усунення виявлених утруднень у досягненні очікуваних результатів навчання. Ця робота може бути фронтальною під керівництвом учителя, груповою чи індивідуальною залежно від кількості виявлених типових утруднень у досягненні результатів навчання, які підлягали діагностуванню, та готовності учнів самостійно їх опрацьовувати.

Орієнтувальним об'єктом підсумкового оцінювання є результати навчання учня/учениці за рік. Під час підсумкового оцінювання рекомендовано зіставляти навчальні досягнення учнів з очікуваними результатами навчання, визначеними в освітній програмі закладу. Основою для підсумкового оцінювання є результати щоденного педагогічного спостереження вчителя, виконання тематичних

діагностувальних робіт, відслідковування динаміки індивідуального поступу в учнівських портфоліо, записи оцінювальних суджень про результати навчання, зафіксовані на носіях зворотного зв'язку з батьками [7].

Проводити підсумкове оцінювання вчителям рекомендують за 10-15 днів до кінця навчального року – узагальнити результати навчання учнів за кожним блоком обов'язкових результатів навчання з різних предметів/ інтегрованих курсів, який окреслений у свідоцтві досягнень. Підсумкову (річну) оцінку фіксують у класному журналі та свідоцтвах досягнень учнів.

Звертаємо увагу вчителів на те, що у зв'язку з масовим вторгненням збройних сил російської федерації в Україну, Міністерством освіти і науки було затверджено типові освітні та навчальні програми для 1-2 та 3-4 класів закладів загальної середньої освіти, у яких оновлено зміст у частині питань цивільного захисту, поводження з вибухонебезпечними предметами [10].

У разі увімкнення сигналів тривоги під час занять вчителям доцільно дотримуватися алгоритму дій, розробленого Міністерством освіти та науки на основі рекомендацій Державної служби з надзвичайних ситуацій [11].

На допомогу вчителям для проведення уроків та тренінгів експертами громадської організації «GoGlobal» спільно з Центром «Розвиток КСВ» та експертною платформою «Career Hub» у межах програми «Мріємо та діємо» за підтримки американського народу через Агентство США з міжнародного розвитку USAID розроблено посібник «Коли світ на межі змін: стратегії адаптації. Психологічна підтримка вчителів та дітей у часи війни» [12].

У посібнику містяться відповіді на такі питання:

- чому вчителю важливо піклуватися про власний емоційний стан;
- як піклуватися про себе та налаштуватися на роботу в умовах невизначеності;
- як діти різного віку переживають та реагують на стрес під час війни;
- чому проблеми булінгу, суїцидальної поведінки та насильства актуалізуються в період війни і як варто діяти вчителю;
- як підтримати дітей та які техніки може застосовувати вчитель, аби допомогти учням впоратися зі стресом.

Також Міністерство освіти і науки спільно з Фондом «Східна Європа» запустили новий безкоштовний онлайн-курс для освітян «Психологічна безпека дорослих та дітей під час повітряної тривоги у

школі». Авторка і ведуча курсу – Світлана Ройз, дитяча та сімейна психологиня-практик із 20-річним досвідом, розкаже:

- як скласти алгоритм дій для переходу в укриття;
- як допомогти дитині швидко подолати панічну атаку;
- як повернутися до навчання, коли повітряна тривога закінчилась;
- як реагувати на різні стресові ситуації, що можуть виникнути у дитини.

Пройти навчання та отримати сертифікат можна безкоштовно на освітній онлайн-платформі «Зрозуміло!» [13].

Список використаних джерел та літератури

1. Верховна Рада України. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
2. Верховна рада України. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.
3. Міністерство освіти і науки України. Концептуальні засади реформування середньої школи «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya-nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
4. Кабінет Міністрів України. Постанова «Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>.
5. Міністерство освіти і науки України. Навчальні програми для 1-4 класів. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>.
6. Міністерство освіти і науки України. Наказ від 23 березня 2018 №283 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0283729-18#Text>.
7. Міністерство освіти і науки України. Наказ від 13 липня 2021 №813 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0813729-21#Text>.
8. Міністерство охорони здоров'я України. Наказ від 25 вересня 2020 №2205 «Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1111-20#Text>.
9. Міністерство освіти і науки України. Наказ від 08 вересня 2020 №1115 «Деякі питання організації дистанційного навчання». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#Text>.

10. Міністерство освіти і науки України. Наказ від 12 серпня 2022 №743-22. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/87314/.

11. Алгоритм дій для вчителів у разі увімкнення сигналів тривоги під час занять. URL:

<https://mon.gov.ua/ua/news/bezpechne-osvitnye-seredovishe-yak-diyati-vchitelyam-pid-chas-zanyat-pri-ogoloshenni-signalu-povitryana-trivoga;>

<https://dsns.gov.ua/upload/1/1/9/3/5/8/9/p3PS2zuw3LnQlvmy0cC26bPE3mnGj0b951EF1pwz.pdf?fbclid=IwAR0oFSQk-61Gm-a1FYWzAEQyZf6WhXJjuXuCjOWtkP82VT2xVpxCJkSLw4k;>

<https://nus.org.ua/articles/koly-vsi-vzhe-v-shkoli-abo-shhe-ne-doyihaly-yak-zakladu-osvity-diyaty-pid-chas-povitryanoyi-tryvogy/>.

12. Посібник «Коли світ на межі змін: стратегії адаптації. Психологічна підтримка вчителів та дітей у часи війни». URL: <https://drive.google.com/file/d/1r0qbJVj-lXfSjLtvzvJDeicK5YFI6wZL/view>.

13. Онлайн-курс для освітян «Психологічна безпека дорослих та дітей під час повітряної тривоги у школі». URL: <https://courses.zrozumilo.in.ua/courses/course-v1:EEF+EEF-029+sept2022/about>.

Медведь О.М.,

методист науково-методичного центру
дошкільної, початкової освіти та предметів мистецької галузі
КЗ «Інститут післядипломної педагогічної освіти
Чернівецької області»

e-mail: oxanamedved1984@gmail.com

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ТА ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНИХ
ПРЕДМЕТІВ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ
З РУМУНСЬКОЮ МОВОЮ НАВЧАННЯ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ
ОБЛАСТІ У 2023/2024 Н.Р.**

У 2023/2024 навчальному році освітня діяльність у 1-4-х класах спрямована на реалізацію Державного стандарту початкової освіти з урахуванням досягнень та викликів за результатами впровадження реформи загальної середньої освіти відповідно до Концепції реформування української школи [3;4].